

Department
of Health

Rana pomoć

je veoma važna!

Program rane intervencije (Early Intervention Program)

Vi najbolje poznajete svoje dete. Da li ste zabrinuti zbog načina na koji se vaša beba ili malo dete igra, uči, govori, ponaša ili kreće? Rana pomoć je veoma važna!

Uključite svoje dete u Program rane intervencije države Njujork.

Kakva pomoć je dostupna?

Program rane intervencije države Njujork nudi usluge namenjene podobnim bebama i deci mlađoj od tri godine koja se ne razvijaju kao njihovi vršnjaci. Možete da uputite svoje dete na procenu. Ako vaše dete ispunjava uslove za primanje usluga, vaš lokalni program pomoći će vam da ih dobijete. Porodice ne snose nikakve troškove.

Usluge mogu uključivati:

- govorno-jezične, fizikalne i radne terapije
- posebna uputstva
- usluge u vezi sa sluhom (audiologija) i vidom
- podršku porodicama (socijalni rad, grupe za podršku, obuka)

Kojoj deci je potrebna rana pomoć?

Svakom detetu mlađem od tri godine koje se možda ne razvija kao druga deca zbog kašnjenja u razvoju ili invaliditeta može biti potrebna pomoć.

Vašem detetu je možda potrebna rana intervencija ako ima nešto od sledećeg:

Kašnjenje u razvoju:

kašnjenje u razvoju znači da dete zaostaje u određenim područjima razvoja kao što su rast, učenje, razmišljanje ili komuniciranje.

Invaliditet:

invaliditet znači da dete ima dijagnostikovani fizički ili psihički poremećaj koji utiče na njegov/njen razvoj.

Usluge Programa rane intervencije države Njujork mogu se pružiti kod kuće, u vrtiću ili na bilo kom mestu gde vaše dete provodi dan.

Sledeće smernice mogu da pomognu vama i vašoj porodici:

- Podržavajte i podstičite rast svog deteta
- Uključite svoje dete u aktivnosti u sklopu porodice i zajednice

Pogledajte „**Kontrolnu listu za decu u razvoju**” da biste utvrdili da li je vašoj bebi ili malom detetu potrebna dodatna pomoć. Ako ste zabrinuti za razvoj svoje bebe, pobrinite se da što pre dobije potrebnu pomoć!

Kontrolna lista za decu u razvoju

Razvojne prekretnice opisuju šta većina dece može da radi do određenog uzrasta. Evo šta većina dece radi u određenom uzrastu:

Razvojne prekretnice za uzrast od 2 meseca

- Smire se kad im se obratite ili ih podignete
- Gledaju vaše lice
- Smeše se kad razgovarate s njima ili im se nasmešite
- Ispuštaju zvukove koji nisu plač
- Reaguju na glasne zvukove
- Prate vas pogledom dok se krećete
- Gledaju u igračke nekoliko sekundi
- Podižu glavu kad su na stomaku
- Pomeraju obe ruke i noge
- Otvaraju i zatvaraju šake

Razvojne prekretnice za uzrast od 4 meseca

- Kikoću se (još se ne smeju) kad pokušate da ih nasmejete
- Gledaju vas, pomeraju se ili ispuštaju zvukove kako bi privukli ili zadržali vašu pažnju
- Ispuštaju zvukove kao što su „oooo” i „aaaa” (gugutanje)
- Okreću glavu prema mestu s kog dolazi vaš glas
- Ispuštaju cvileće zvukove
- Ako su gladna, otvaraju usta kad vide dojke ili bočicu
- Promatraju svoje ruke zainteresovano
- Prevrću se sa stomaka na leđa
- Drže glavu mirno i bez naslanjanja kad ih nosite
- Drže igračku kad im je stavite u ruku

Razvojne prekretnice za uzrast od 6 meseci

- Prepoznaju ljude koji su im poznati
- Vole da se gledaju u ogledalu
- Okreću se prema izvoru uobičajenih zvukova
- Duvaju „mehuriće” (isplaze jezik i duvaju)
- Kopiraju zvukove koje pravite
- Lupaju malim predmetima po raznim površinama
- Rukama pokušavaju da uhvate igračku koju žele
- Zatvaraju usne da bi pokazali da ne žele više da jedu
- Okreću se sa leđa na stomak
- Kratko sede bez naslanjanja
- Podižu male predmete celom rukom
- Prebacuju igračku iz jedne ruke u drugu

Razvojne prekretnice za uzrast od 9 meseci

- Menjaju izraze lica da bi pokazali da su, na primer, srećni, tužni, ljuti i iznenađeni
- Reaguju kad se udaljite (gledaju i pružaju ruke za vama ili plaču)
- Pogledaju u vas kada izgovorite njihovo ime
- Osvrću se oko sebe kada čuju poznata pitanja kao što je: „Gde ti je ćebence?”
- Proizvode različite zvukove kao što su „mamamama” i „bababababa”
- Traže predmete kad im padnu van vidokruga (na primer, kašiku ili igračku)
- Igraju se skrivanja iza prstiju i pljeskanja
- Puze na rukama i kolenima
- Sede bez naslanjanja
- Menjaju položaj tela između sedenja i stajanja
- Namerno ispuštaju predmete
- Prstima privlače hranu prema sebi

Razvojne prekretnice za uzrast od 12 meseci

- Razumeju reč „ne” (kratko ili potpuno prestanu nešto da rade kad to izgovorite)
- Mašu u znak pozdravljanja
- Slede uputstva koja im date pokretom i glasom: „Daj mi (predmet)”
- Roditelje zovu „mama” ili „tata” ili drugim posebnim imenom
- Stavljaju predmete u posude, na primer kocke u šolju
- Traže stvari kada vide da ih skrivate, na primer igračku ispod ćebeta
- Stoje bez naslanjanja i pridržavanja
- Hodaju, drže se za nameštaj (kreću se uz oslanjanje)
- Uzimaju hranu i sami je jedu
- Podižu male predmete kažiprstom i palcem

Razvojne prekretnice za uzrast od 15 meseci

- Kopiraju drugu decu tokom igranja, na primer vade igračke iz kutije kad to rade druga deca
- Piju iz šolje bez poklopca i ponekad proliju sadržaj
- Pokazuju privrženost (grle vas, maze ili ljube)
- Pokazuju prstima kad im je nešto potrebno ili traže pomoć
- Upotrebljavaju 3 dodatne reči osim imena
- Pokušavaju pravilno da koriste predmete, na primer telefon, šolju ili knjigu
- Osvrću se oko sebe kad kažete: „Gde ti je lopta?” ili „Gde ti je ćebe?”
- Puze uz stepenice
- Čučnu kako bi podigli predmete s poda
- Prstima stavljaju hranu u usta

Razvojne prekretnice za uzrast od 18 meseci

- Udaljavaju se od vas, ali pritom proveravaju da li ste blizu
- Prstima pokazuju na stvari koje su im zanimljive
- Pomažu vam da ih obučete guranjem ruke kroz rukav ili podizanjem stopala
- Mogu tačno da prepoznaju dva dela tela
- Mogu da imenuju najmanje pet predmeta koji su im poznati
- Kopiraju vas dok obavljate kućne poslove, na primer čišćenje metlom
- Igraju se igračkama na jednostavan način, na primer guraju autiće
- Mogu da bacaju malu loptu dok stoje
- Hodaju uz stepenice tako da stavljaju obe noge na stepenik i drže vas za ruku
- Hodaju unazad
- Pokušavaju da jedu kašikom
- Šaraju po papiru
- Slede uputstva koja se sastoje od jednog koraka bez ikakve gestikulacije, na primer daju vam igračku kad kažete „Daj mi to”

Razvojne prekretnice za Uzrast od 24 meseca

- Primećuju kad su drugi povređeni ili uzrujani, na primer prestanu da se igraju ili tužno gledaju kad neko plače
- Posmatraju vaše lice da bi saznali kako da reaguju u novoj situaciji
- Igraju se s drugom decom
- Izgovaraju najmanje dve reči zajedno, na primer „Još mleka”
- Pokušavaju da upotrebljavaju prekidače ili dugmad na igračkama
- Igraju se sa više igračaka istovremeno, na primer stavljaju hranu igračke na tanjir (kombinuju igračke tokom igranja)
- Trče
- Hodaju (bez penjanja) uz nekoliko stepenica sa ili bez pomoći
- Šutiraju loptu
- Jedu kašikom

Razvojne prekretnice za uzrast od 30 meseci

- Koriste stvari tokom igre pretvaranja, na primer hrane lutke kockicama kao da su hrana
- Sami skidaju neku odeću, na primer široke pantalone ili nezakopčanu jaknu
- Imenuju stvari u knjizi na koje pokažete i pitate ih: „Šta je ovo?”
- Izgovaraju dve ili više reči zajedno da bi opisali jednu radnju, na primer „Pas trči”
- Pokazuju da znaju najmanje jednu boju, na primer pokažu na crvenu bojicu kad ih pitate: „Koja je crvena?”
- Uspešno rešavaju probleme na jednostavan način, na primer stanu na malu stolicu da bi dohvatili nešto
- Prate uputstva koja se sastoje od dva koraka, na primer „Pusti igračku i zatvori vrata”.
- Dobro trče bez padanja
- Hodaju uz stepenice tako da stave prvo jednu pa drugu nogu na svaki stepenik
- Okreću predmete rukama, na primer kvaku ili poklopac
- Jedu hranu viljuškom
- Mogu da uhvate bojicu palcem i drugim prstima umesto celom šakom
- Govore približno 50 reči

Ako vaše dete ima poteškoća sa bilo kojom od navedenih radnji, obratite se stručnjaku.
Rana pomoć je veoma važna!
Razgovarajte sa svojim lekarom i nazovite lokalni **Program rane intervencije.**

Pisani sadržaj iz ove tabele preuzet je iz sledećih izvora:

1. The Centers for Disease Control and Prevention. (2023, June 6). CDC's developmental milestones. Preuzeto 6. novembra 2023. sa adrese <https://www.cdc.gov/ncbddd/actearly/milestones/index.html>
2. Hagan JF, Shaw JS, Duncan PM, eds. Bright Futures: Guidelines for Health Supervision of Infants, Children, and Adolescents [pocket guide]. 4th ed. Elk Grove Village, IL: American Academy of Pediatrics; 2017

Gde roditelji mogu da pronađu pomoć?

Potražite Program rane intervencije u mestu u kom živite da biste dobili potrebnu pomoć za svoje dete. health.ny.gov/EICounty

Nazovite 24-časovnu dežurnu službu države New York Zdravi rast (Growing Up Healthy) na broj 1-800-522-5006 da biste dobili telefonski broj lokalnog Programa rane intervencije. U Njujorku pozovite 311.

Više informacija o Programu rane intervencije države Njujork možete pronaći na našem veb-sajtu: health.ny.gov/EIFamilies

E-adresa: beipub@health.ny.gov

Telefon: 518-473-7016

**Department
of Health**